

підтримки до надання більшого значення локальним ініціативам, інфраструктурним проектам, у реалізації яких безпосередню участь беруть місцеві жителі та самоврядні організації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Overcoming constraints to the financing of infrastructure. Success Stories and Lessons Learned: Country, Sector and Project Examples of Overcoming Constraints to the Financing of Infrastructure / World bank, 2014.
2. Dennis A. Rondinelli. Partnering for development: Government-private sector cooperation in service provision [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan006231.pdf>.
3. U.S. Agency for International Development, «\$41 Million for Public-Private Partnership to Provide Clean Water in West Africa», Press Release 2002-097, Washington DC : USAID, 2002.
4. Alex Lord. The community infrastructure levy: an information economics approach to understanding infrastructure provision under England's reformed spatial planning system // Planning Theory & Practice. Vol 10, Issue 3, 2009. – P. 333-349.
5. Planning for infrastructure: A community guide to the State Environmental Planning Policy (Infrastructure) / NSW Government, Department of Planning. – 2008. – 9 p.
6. Chengfang Liu, Linxiu Zhang, Renfu Luo, Scott Rozelle, Linxiu Zhan. Infrastructure investment in rural China: is quality being compromised during quantity expansion? // The China Journal, No. 61 (Jan., 2009). – P. 105-129.
7. Ho Lun Wong, Renfu Luo, Linxiu Zhang, Scott Rozelle. Providing quality infrastructure in rural villages: the case of rural roads in China // Journal of Development Economics. – 2013, Volume 103 (July). – P. 262-274.

УДК 338.24:330.322

Руденко О.А.

*аспірант кафедри економічної теорії та банківської справи
Черкаського державного технологічного університету*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ОСНОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено досвід постсоціалістичних країн Центральної, Східної та Західної Європи, Мексики, США та Китаю щодо реалізації інвестиційної політики. На основі формування інвестиційно привабливого клімату визначено основні чинники і перешкоди на шляху залучення інвестицій в економіку України та сформульовано основні напрями поліпшення інвестиційного клімату країни. Розглянуто зарубіжний досвід регулювання іноземного інвестування. Виявлено особливості використання заходів регулювання у країнах з різним рівнем розвитку інвестиційного ринку. Проаналізовані тенденції зміни напрямку інвестиційної політики як на рівні окремих держав, так і на загальносвітовому рівні. Практика країн Центрально-Східної Європи демонструє, що приток прямих іноземних інвестицій почався лише після покращення соціально-економічної ситуації в країні, а не став її причиною.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, макроекономічна стабілізація, лібералізація законодавства, податкова політика, чинники інвестиційної привабливості.

Руденко О.А. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ КАК ОСНОВЫ МОДЕРНИЗАЦИИ СТРУКТУРЫ ЭКОНОМИКИ

В статье исследован опыт постсоциалистических стран Центральной, Восточной и Западной Европы, Мексики, США и Китая по реализации инвестиционной политики. На основе формирования инвестиционно привлекательного климата определены основные факторы и препятствия на пути привлечения инвестиций в экономику Украины и сформулированы основные направления улучшения инвестиционного климата страны. Рассмотрен зарубежный опыт регулирования иностранного инвестирования. Выявлены особенности применения мер регулирования в странах с различным уровнем развития инвестиционного рынка. Проанализированы тенденции изменения направления инвестиционной политики как на уровне отдельных государств, так и на общемировом уровне. Практика стран Центрально-Восточной Европы показывает, что приток прямых иностранных инвестиций начался лишь после улучшения социально-экономической ситуации в стране, а не стал ее причиной.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, макроекономическая стабилизация, либерализация законодательства, налоговая политика, факторы инвестиционной привлекательности.

Rudenko O.A. METHODOLOGICAL PRINCIPLES STATE INVESTMENT POLICY AS BASES RESTRUCTURING ECONOMICS

This article explores the experience of post-socialist countries of Central, Eastern and Western Europe, Mexico, the US and China to implement the investment policy. On the basis of the formation of attractive investment climate factors and the main obstacles to attracting investment to Ukraine and the main directions of improving the investment climate. Foreign experience of regulation of foreign investment. The features of the use of control measures in countries with different levels of investment market. Analyzed trends in the direction of investment policy at the level of individual countries and on a global level. Practice in Central and Eastern Europe shows that FDI inflow began only after the improvement of the socio-economic situation in the country and did not cause it.

Keywords: foreign direct investment, macroeconomic stabilization, liberalization of laws, tax policies, factors of investment attractiveness.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливу роль для економічного зростання країн відіграє іноземне інвестування у вигляді прямих іноземних інвестицій (ПІІ), які при певних обставинах можуть стати вагомим засобом забезпечення прогресивних

структурних зрушень в економіці завдяки своїй ролі у впровадженні нових технологій та модернізації країни. При формуванні виваженої державної політики зарубіжне інвестування супроводжується іноземним досвідом управління, новими маркетинго-

вими підходами, програмами підготовки кадрів, що в цілому забезпечує інтеграцію економіки країни в міжнародні ринки на паритетних засадах.

В Україні ж хоча і з'явилися ознаки ринкової трансформації, до яких належить й іноземне інвестування, однак трансформаційні процеси відбуваються повільно, непослідовно та малорезультативно, за невідповідним для країни сценарієм з подальшим поглибленням структурних диспропорцій, збільшенням технологічного розриву з розвинутими країнами.

Пожвавлення економіки постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи (ЦСЕ), технологічний прорив країн Південної та Східної Азії (ПСА), економічне зростання країн Латинської Америки тощо демонструють позитивні наслідки від залучення в їх економіку ПП. Ступінь інвестиційної активності в даних країнах виступає підґрунтям їх економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжний досвід державного регулювання інвестиційної діяльності досліджували О. Бабанін, О. Гаврилюк, Ю. Гришаєва, П. Леоненко, З. Луцишин, О. Малютін, Ю. Пехтерева, Д. Покришка, Г. Савіна, А. Ходжаян, В. Шкадюк, П. Юхименко та ін. Науковцями доведено, що основним джерелом стабільного розвитку країни є забезпеченість економіки інвестиційними ресурсами.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Урахування досвіду країн ЦСЕ, особливо тих, що мали рівні умови розвитку з Україною на початку 90-х рр., а також країн ПСА (особливо Китаю), які вийшли в лідери щодо залучення іноземних інвестицій, маючи дуже несприятливе для іноземних інвесторів політичне та економічне минуле, є особливо актуальним для України.

Метою статті є дослідження досвіду постсоціалістичних країн Центральної, Східної та Західної Європи, Мексики та Китаю з формуванням державної політики щодо підвищення інвестиційної активності на основі формування інвестиційно привабливого клімату.

Основні результати дослідження. Наявні тенденції розвитку міжнародного інвестиційного ринку, напрями та структура інвестиційних потоків умовно поділили світ на держави, що своєчасно використали свої конкурентні переваги та накопичили значні фонди коштів і відповідно стали лідерами-експортерами капіталу, та держави, які мають потребу у фінансових ресурсах та перебувають на перехідному етапі розвитку. Тому дослідження політики щодо підвищення інвестиційної активності, на основі формування інвестиційно привабливого клімату регулювання інвестиційних процесів на міжнародному рівні має проводитися диференційовано стосовно рівня розвитку інвестиційного ринку та переважаючої ролі у міжнародних зв'язках (експортер чи імпортер капіталу).

Світовий досвід підтверджує, що в усіх країнах із перехідними економіками приймаються законодавчі та нормативні акти, які регулюють діяльність іноземних інвесторів. Інколи відповідні правові приписи зустрічаються навіть у конституціях. Це пояснюється тим, що країни-огримувачі з малопривабливим інвестиційним середовищем змушені запроваджувати пільги та переваги для нерезидентів, аби таким чином компенсувати для цих суб'єктів підвищений ризик господарювання. За умов конкуренції та боротьби на інвестиційному ринку різні країни змушені постійно посилювати дію чинників, які мотивують нерезидента до вкладення коштів (табл. 1).

США залишаються великим експортером капіталу. Уряд цієї країни вдається до певних обмежувальних заходів щодо його вивезення із застосуванням систем заохочувальних важелів для використання капіталу переважно у вітчизняній економіці. У той же час високі рівні відсоткових ставок разом з низькими показниками інфляції та вірогідними прогнозами підвищення цін зумовлюють значний приплив іноземних інвестицій в американську економіку. Скасування податків на дивіденди, що сплачуються іноземними власниками цінних паперів, сприяло розповсюдженню акцій серед іноземців. Згідно із законом про оподаткування, у США гарантується відсутність будь-якої дискримінації, що зумовило створення більшістю іноземних інвесторів філій у цій країні [1, с. 353-354].

Система заходів федерального уряду доповнюється спеціальними програмами із залучення іноземного капіталу урядами штатів. Ці програми передбачають різні системи пільгового кредитування та страхування іноземних інвестицій, надання земельних ділянок для будівництва промислових підприємств тощо. Для іноземних інвесторів відкрито доступ до результатів науково-дослідних розробок, які здійснюються місцевими університетами; надається інформація про наявність і обсяги сировини, енергетичних і водних ресурсів, стан транспортних сполучень тощо. Умови надання пільг передбачають розміщення підприємств у певній місцевості, що пов'язано з потребою пропорційного розвитку галузей економіки в межах того чи іншого штату.

Державне регулювання економіки США реалізується у таких формах і методах:

1. Превалювання дозвільних принципів регулювання над забороняючі ми.
2. Спрощена система оподаткування.
3. Стимулювання ділової активності суб'єктів господарської діяльності, покарання тих хто порушує правила гри.
4. Жорсткий контроль діяльності монополій всередині країни і сприяння створенню зарубіжних монополій, (ТНК). Це пояснюється тим, що діяльність монополій за межами країни не являє небезпеки для економіки країни, а навпаки дає можливість фінансового зростання.
5. Створення і контроль рівних умов конкурентної боротьби.
6. Індикативне планування.
7. Експорт капіталу в інші країни.

Поступово позиції лідера на світовому інвестиційному ринку захоплює Китай. Унаслідок економічних реформ у країні створено порівняно ефективну систему оподаткування іноземних фізичних і юридичних осіб, що характеризується гнучкістю, наданням великих пільг і спрощенням процедури сплати податків. Ключовим елементом сучасної зовнішньоекономічної стратегії КНР є створення спеціальних економічних зон (СЕЗ) і відкритих приморських міст для іноземних інвесторів.

Успіхи КНР у залученні прямих іноземних підприємницьких капіталовкладень загалом пов'язані зі створенням на значній території країни сприятливого інвестиційного клімату, тобто комплексу матеріальних та інституціональних умов, які надають інвесторам можливість знижувати виробничі витрати до рівня нижчого за середній у світі. Складовими такого інвестиційного клімату є низька вартість робочої сили, надання права на порівняно дешево користування землею, розгалужена мережа об'єктів виробничої та соціально-побутової інфраструктури в

Таблиця 1

Основні принципи державного регулювання у зарубіжних країнах

Країни	Чинники інвестиційної привабливості	Темпи зростання обсягу ПІІ за період 2011–2012 роки	Рейтинг легкості ведення бізнесу 2014
Країни Західної Європи			
США	– відсутність нормативних і законодавчих обмежень для США; – безперешкодне переміщення фінансових і матеріальних ресурсів з одного сектору економіки в інший; – заходи на стабілізацію фінансової системи; – сприяння вивезенню капіталу [2].	0,81	7
Великобританія	– система оподаткування (відсутність податків на капіталовкладення в обладнання та НДДКР); – система державної конкурсної допомоги; – можливість безмитного експорту виробленої продукції.	1,84	8
Франція	– розвиток пріоритетних і валоутворюючих галузей промисловості; – преференційний податковий режим для підприємств, що працюють у спеціальних зонах; – податкові та кредитні пільги; – жорстка політика регулювання іноземних інвестицій стосовно держав, які не є членами ЄС.	0,68	31
Німеччина	– пільги, спрямовані на стимулювання виробничих інвестицій, заохочення малих і середніх фірм; – створення неоподаткованого резервного фонду; – звільнення від податків ряду промислових підприємств, надання так званих інвестиційних надбавок.	0,77	14
САР Макао, Китай	– ефективна система оподаткування іноземних фізичних і юридичних осіб; – спеціальні економічні зони (СЕЗ) і відкриті приморські міста для іноземних інвесторів; – спрощена процедура сплати податків.	1,46	90
Мексика	– переваги для інвестицій у ті сектори, розвиток яких найбільшою мірою відповідав довгостроковим інтересам країни (легке машинобудування, споживчі товари, хімія і фармацевтика тощо)	0,73	39
Країни Східної та Центральної Європи			
Угорщина	– гарантування іноземним інвесторам національного режиму, який передбачає доступність пільг для будь-якого інвестора; – дозволяти діяльність зарубіжних інвесторів у всіх сферах економіки, дозволено купувати нерухомість (за винятком земель сільськогосподарського призначення); – диференціація податкових пільг для інвесторів, у тому числі іноземних, залежно від рівня розвитку регіону [3].	9,31	54
Польща		0,38	32
Чехія		3,54	44

Джерело: систематизовано автором за [4; 5]

районах пільгового інвестування, економічно виважена система оподаткування, преференційний міграційно-митний режим, сприятливе митне та валютне законодавство [6, с. 140].

Прикладом успішного використання іноземних інвестицій може слугувати Мексика. Спочатку ПІІ в цю країну йшли через низький рівень витрат на виробництво (передусім за рахунок нижчої вартості робочої сили) товарів, які потім легко могли бути продані на одному з найбільших у світі – американському ринку. Територія вздовж мексикансько-американського кордону швидко перетворилася на експортний плацдарм для великої кількості іноземних компаній, які постачали продукцію легкої промисловості, а також автомобільні та електронні компоненти у США.

У даний час країни Центральної та Східної Європи все більше звертаються до Заходу в пошуках фінансування своєї економіки. Однак уряди найбільших західних країн – США, Японії та Німеччини – наразі стикаються з економічними труднощами, які обмежують їх можливості у наданні прямої допомоги, як це було в минулому.

Зіткнувшись із можливістю скорочення традиційних форм іноземного фінансування, тобто позик комерційних банків і прямої іноземної допомоги, яка, як правило, надходила через державний сектор,

країни, що розвиваються, повинні шукати нові джерела капіталовкладень для того, щоб підтримувати інвестиції на рівні 20-25% валового національного продукту (ВНП), що вважається необхідним для стабільного економічного зростання. Попит на такі інвестиції у країнах, що розвиваються, у країнах Східної Європи та колишнього Радянського Союзу великий. Країнам цих регіонів доводиться конкурувати між собою за джерела фінансування.

У регулюванні економіки Європи окрему позицію займають країни Північної Європи. Для них характерною рисою є високий рівень втручання влади в економіку. Основними характеристиками державного регулювання в цих країнах є:

1. Розвиток економіки відбувається у контексті державної програми розвитку, при активному державному регулюванні.

2. Максимальна економічна незалежність суб'єктів через гнучку систему оподаткування підприємств.

3. Постійне зменшення частки своєї (комунальної) власності в економіці країни.

4. Сприяння вільній конкуренції.

5. Надання пріоритету екологічній політиці [2].

У певних країнах (Німеччина, Франція) на ринку фінансових інвестицій мінімальна роль організацій, які саморегулюються, або вона й узагалі відсутня, у

таких країнах висока роль державного регулювання ринку. В інших (Великобританія, США, Японія) ці організації активно беруть участь у процесі регулювання ринку фінансових інвестицій [7, с. 144-145].

Проаналізувавши зміст основних елементів державного регулювання іноземних інвестицій, можна зробити висновок, що їх вплив на економіку країни у кожному окремому випадку різний.

Що ж до України, то на сьогоднішній день іноземні інвестори, які все ж наважуються інвестувати економіку країни, вимагають законодавчих гарантій. Великі корпорації та інвестиційні компанії очікують на урядові гарантії та пільги. Протягом 2013 року серед країн Європейського Союзу найбільшими інвесторами для України є Кіпр (42,85% до підсумку), Німеччина (14,6% до підсумку), Нідерланди (12,51% до підсумку) та Австрія (7,33% до підсумку) [8]. Але в Україні механізм реалізації правових гарантій поки що недостатньо відпрацьований.

Як свідчить досвід інших країн, до формування системи регулювання міжнародної інвестиційної діяльності на національному рівні застосовуються два підходи: перший – прийняття єдиного акту, який регулює допуск іноземного капіталу в економіку країни; другий – регулювання різних аспектів іноземної інвестиційної та підприємницької діяльності сукупністю правових актів.

У країнах з розвинутою економікою сформована економічна і політична ситуація забезпечує достатній захист іноземного капіталу й інвестицій і без спеціального законодавства. Чітка законодавча база у цих країнах гарантує відсутність дискримінації іноземних компаній: отримання прибутку (сформована система оподаткування), врегулювання конфліктів (прозоре трудове законодавство, арбітраж, антимонопольні правила). Наявність такого законодавства зумовило збільшення потоків іноземних інвестицій у ці країни.

У країнах, що розвиваються, інвестиційне законодавство менш розроблене і сприятливе, що призвело до створення спеціальних законів, які гарантують захист іноземним інвесторам.

Висновки з даного дослідження. На сучасному етапі розвитку світового господарства однією з найактуальніших проблем для країн світу є залучення та ефективне використання іноземних інвестицій. Успішне вирішення цього завдання насамперед залежить від виваженої державної політики у сфері регулювання іноземного інвестування.

Наявність як позитивних, так і можливих негативних наслідків від функціонування прямих іноземних інвестицій у країнах-реципієнтах свідчить про важливість ролі держави у регулюванні інвестиційних процесів у національній економіці. Крім того, жорстка конкуренція на світовому ринку прямих іноземних інвестицій між країнами-реципієнта-

ми вимагає від урядів країн формування правових підстав для належного функціонування іноземного капіталу всередині країни, звичайно, з огляду на міжнародні тенденції.

Досвід країн ЦСЄ у процесі подолання кризових явищ перехідного періоду, які притаманні нині Україні, демонструє активізацію інвестиційної діяльності через досягнення макроекономічної стабілізації, лібералізація законодавства у сфері права власності, оподаткування, здійснення приватизації та реструктуризації економіки, формування відповідних інститутів у фінансовій та банківській сферах, запровадження грошово-кредитних інструментів тощо. Їх наслідки втілюються у поштованні інвестиційної діяльності та поступовому економічному зростанні. Практика країн ЦСЄ демонструє, що приток ПІІ почався лише після покращення соціально-економічної ситуації в країні, а не став її причиною.

Отже, як свідчить зарубіжний досвід, лише виважена політика держави щодо формування сприятливого інвестиційного середовища, яка спрямована на подолання перешкод залучення інвестиційних ресурсів, може призвести до активізації інвестиційної діяльності та розвитку національної економіки.

Кращий зарубіжний досвід створення ефективного інвестиційного середовища становить великий інтерес для України, адже ризик подальшого розриву в показниках інвестиційної діяльності та, як результат, зниження конкурентоспроможності мають спонукати державну владу до рішучих кроків у напрямі створення привабливого інвестиційного середовища в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Федоренко В.Г. Инвестознавство : підручник / В.Г. Федоренко. – 3-тє вид., доп. – К. : МАУП, 2004. – 480 с.
2. Скальський В.В. Державне регулювання економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lubbook.net/book_217_glava_3_Tema_2_Dosvid_derzhavnogo_reg.html.
3. Рисин И.Е. Зарубежный опыт регулирования иностранных инвестиций / И.Е. Рисин, А.С. Ежиков // Проблемы региональной экономики. – 2006. – № 12. – С. 17-25.
4. Дані Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>.
5. Doing Business 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/rankings>.
6. Кельдер Т.Л. Державне регулювання міжнародної економічної діяльності в умовах глобалізації / Т.Л. Кельдер, В.В. Грубась // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2010. – № 1(5). – С. 148-153.
7. Раделицький Ю.О. Державне регулювання ринку фінансових інвестицій: зарубіжний досвід та національні реалії / Ю.О. Раделицький // Науковий вісник Національного лісотехнічного ун-ту України. – 2009. – № 19. – С. 242-248.
8. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України з країн ЄС // Дані Держстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.